

"כי אם צלי אש" משום שהוא לאו שבכללות, אפילו לרב הונא אמרי,

כי עד כאן לא קאמר רב הונא התם, שלוקין על לאו של "לא תחבול, כי נפש הוא חובל", אלא משום דהפסוק "כי נפש הוא חובל", יתירא הוא, והוא משמש כמקור קטז-א לאיסור שאר כלי אוכל נפש, וכיון דיתירא הוא ויש בו שימוש ללימוד נוסף, שדייה, נטילו אף אחובל ריחים ורכב,

אבל הכא לענין קרבן פסח, הפסוק "כי אם צלי אש" לאו יתירא הוא,

דמבעי ליה לכדתניא: בשעה שישנו האדם במצווה של קום אכול צלי, בלילה של פסח, רק אז הוא ישנו באיסור "בל תאכל ממנו נא". אבל בשעה שאינו בקום אכול צלי, כשהאיר היום, שוב אינו עובר בבל תאכל נא.

וכיוון שאינו מיותר ללמוד ממנו איסור אחר, אלא רק את השעה שבה עוברים באיסור לא תאכל ממנו נא, שוב אינו עובר על כי אם צלי אש, משום דהוי לאו שבכללות.

תניא כוותיה דרב יהודה, דאמר החובל ריחיים אינו לוקה משום כי נפש הוא חובל.

שהוא כולל בתוכו איסור חבלה של כל אוכל נפש,

ורבא, דאמר לוקים משום "כי אם צלי אש", סבר כרב הונא, דאמר לוקים משום כי נפש הוא חובל.

אמר לך רבא: אנא, דאמרי שיש מלקות באוכל נא ומבושל גם משום כי אם צלי אש, אפילו כרב יהודה סבירא לי.

כי עד כאן לא קאמר רב יהודה התם, שאין לוקים על כי נפש הוא חובל, אלא משום דהפסוק "כי נפש הוא חובל", לא משמע שהוא מדבר בחובל ריחיים ורכב. הלכך סבר רב יהודה, שהפסוק הזה, לחובל שאר דברים, שהם אוכל נפש, הוא דאתא,

אבל הכא, לענין קרבן פסח, הא דכתיב "כי אם צלי אש", למאי אתא? הרי כבר שמעינן מהפסוק שקדם לו שיש לאכול דווקא צלי, כיון שכבר נתמעט מ"לא תאכלו ממנו נא", שמשמעותו, אין לאוכלו באופן אחר מצלי גמור, אם כן, וודאי שסיום הפסוק "כי אם צלי אש" לא בא לחדש איסור על דבר אחר. אלא שמע מינה, שהפסוק בא להוסיף לאו על האוכל נא או מבושל.

ואביי אמר לך, אנא דאמרי אין לוקין משום

ב. לאו שמזכרים בו כמה איסורים, ובסופו נאמר כלל על כמה איסורים, כמו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, שזה פירוט הלאוים שנאמרו באכילת פסח, ולאחר מכן נאמר כי אם צלי אש, ובכחאי גוונא נחלקו אביי ורבא, האם לוקים על הלאו הנוסף, שנאמר בכללות, על כל פעם שעובר על הפרטים, או לא.

א. לאו הכולל בתוכו כמה איסורים, אבל אף אחד מהם אינו מזכר בפסוק במפורש, כגון לא תאכלו על הדם, דדרשינן מינה איסור אכילה קודם התפילה ואיסור אכילה לסנהדרין קודם שדנים דיני נפשות, וכדומה, העובר על אחד מהאיסורים הנדרשים מלאו כזה אינו לוקה לכולי עלמא.

תלמוד לומר "לא יהבול ריחים ורכב", מה ריחים ורכב שהן מיוחדות, שני כלים ועושיין מלאכה אחת, וחייב על זה, על הריחים בפני עצמו, ועל זה, על הרכב בפני עצמו, אף כל דברים שהן שני כלים מיוחדים, ועושיין מלאכה אחת, חייב על זה בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו,

מדיליף לה מריחים ורכב, שמע מינה דבחובל ריחים ורכב עמם, אינו לוקה אלא שתים ולא שלוש, כרב יהודה (275).

מעשה בהוא גברא, שהלווה מעות לחברו, דחבל סכינא דאשכבתא, שנטל כמשכון סכין של קצבים (276) מהלווה חבריה.

אתא הנחבל לקמיה דאביי, ותבע את החובל על שלקח ממנו כלי אוכל נפש.

דתניא: חבל זוג, מספריים של ספרים, העשויות משני סכינים, שכל סכין יש לו שימוש בפני עצמו כסכין, ובהרכבתם יחד למספריים, נעשית המלאכה מבין שניהם, דהוי שני כלים שנעשית המלאכה מבין שניהם, כמו ריחים ורכב.

וכן החובל שתי פרות הקשורות יחד עם הצמד, עול המחרישה של הפרות, חייב שתים. לפי שעל כל כלי בפני עצמו נאמר כי נפש הוא חובל.

אבל אם חבל את זה בפני עצמו, ואת זה בפני עצמו, אינו חייב אלא אחת (274).

וכן תניא אידך: חבל זוג של ספרים וצמד של פרות, יכול לא יהא חייב אלא אחת, משום כי נפש הוא חובל,

נמצא שלדעת רש"י אליבא דרב הונא החובל מספרים לוקה שתים, ולדעת תוספות לוקה פעם אחת.

275. לדעת רש"י ראיית הגמרא היא משתי חברייתות יחד. כי מהברייתא הראשונה אין להוכיח כרב יהודה כמבואר בהערה הקודמת, ומברייתא זו גם כן אין ראייה לרב יהודה לפי שלא הוזכר בה מפורש שחייב שתים אלא שחייב על כל חלק בפני עמו וממילא יתכן שחייב שלוש כרב הונא,

אלא הראייה היא ממה שנתבאר בברייתא הראשונה שחייב על מספריים שתים, ובברייתא השניה הוקש דין מספריים ורכב שמע מינה שגם בריחים ורכב חייב שתים כרב יהודה.

276. רש"י פירש סכין שמקצבים בו בשר, ותמה התוספות רא"ש מהמבואר להלן שיש

274. רש"י נקט שאין להוכיח מכך שלוקים על מספרים שתים ולא שלוש כרב יהודה, המחייב בריחים ורכב שתים ודלא כרב הונא, כי דווקא בריחים ורכב סבר רב הונא שיש לאו נוסף על הריחים ורכב עמם משום כי נפש הוא חובל, אבל החובל מספרים, לכולי עלמא אינו לוקה אלא משום כי נפש הוא חובל,

אבל התוספות פירשו שהראיה היא מכך שמחייבים את החובל מספרים של ספרים בשני לאווין, דבשלמא לרב יהודה שאין לוקים בריחים ורכב משום כי נפש הוא חובל, שייך לומר שבמקום שלוקה משום כי נפש ילקה על כל חלק וחלק של המספרים, אבל לדעת רב הונא שבריחים ורכב לוקה משום כי נפש הוא חובל, ואמרינן שם שעל שני הכלים לוקה פעם אחת משום ריחים ורכב, אם כן גם במספריים יהיה על החובל ללקות פעם אחת על שני חלקי המספרים.

שהיה אומר לקוח הוא ביד, ואינו צריך להביא ראיה על כך?

מאי שנא מהנהו עיזי דאכלי חושלא, מהמעשה בעזים של אדם אחד, שאכלו שעורים קלופים של אדם אחר **בנהרדעא,** ואתא מרא דחושלא, בעל השעורים ותפס להו לאותם עיזים כמשכון, עד שישלם לו בעליהם את נזק דמי השעורים,

וכשבא בעל העיזים לשלם את מה שאכלו, קא טעיין בעל השעורים, שאכלו העיזים טובא, יותר משווים של העיזים, ותבע את בעל העיזים לשלם את כל הנזק, ללא שהביא ראיה על כך שאכלו כפי שאמר.

ואמר אבוה דשמואל, יכול בעל השעורים לטעון שאכלו העיזים, רק עד כדי דמיהן של העיזים, ויהיה נאמן ללא ראיה, כיוון שהוא מוחזק בעיזים, והיה יכול לומר לקוחים הם ביד. (279) אבל על יותר מכדי דמיהן של

אמר ליה אביי לחובל: זיל אהרריה, לך והחזר ללווה את הסכין הזה, משום דהוי ליה כלי שעושים בו אוכל נפש, (277) ותא קום ובוא לתבוע אותו **בדינא עלה,** ובית דין, הם ישלחו שליח למשכנו.

רבא אמר, לא צריך המלווה למיקם בדינא עלה להוכיח שאכן הלווהו, אלא אם ירצה החובל, יכול לטעון, לתבוע ללא צורך בראיה, עד כדי דמיהן, עד כדי שוויה של הסכין,

משום שבזמן שמשכן את בעל הסכין, לא היו עדים על לקיחת הסכין, ומתוך שיכל המלווה לשקר ולומר "לקוח הוא ביד", נאמן גם לתבוע את הלווה עד כדי שוויו של הסכין, והרי הוא כאילו קנה את המשכון. (278)

ומקשינן: **ואבוי,** וכי לית ליה ההיא סברא שהתופס חפץ מחבירו קנה אותו, במיגו

להם שחייב אביי להשיב את הסכין משום שהוא כלי אוכל נפש, שמא מחמת שחבלו בביתו חייבו להחזיר, ותירץ שמלשוננו של אביי זיל אהדר ליה דהוי ליה כלי אוכל נפש משמע שמשום כך חייבו.

278. במרדכי הביא בשם רבינו תם שאף לדעת רבא עליו להחזיר את הסכין משום שסכין זה כלי אוכל נפש, אבל על מה שאמר אביי תא קום לדינא סבר רבא שאינו צריך ראיות על כך משום שיש לו מיגו, ואם ירצה יוכל לתפוס חפץ אחר שאינו כלי אוכל נפש.

279. הראשונים הקשו הרי קיימא לן מיגו דהעזה לא אמרינן, ובנידון דידן כשאומר העיזים הזיקו אין בכך העזה בפני הבעלים, אבל בטענת

קפידא לבעל הבית שלא להשאל את הסכין, ואילו בסכין של קצבים אין קפידא שלא יפגם, ולכך פירש שמדובר בסכין של שחיטה, והר"ן הביא יש אומרים שפירשו שהוא סכין של ר עניים.

277. התוספות [קטו א ד"ה וחייב] הקשו מדוע הצריך אביי להשיב את הסכין, הלא אין חיוב השבה על חבלת כלי אוכל נפש, ותירצו כיוון שאם היה יודע שאסור לא היה חובלו הרי זה כזכה בטעות בסמינו של חבירו לכך עליו להחזירו,

אבל דעת הנימוקי יוסף שיש חיוב השבה גם בלוקח אוכל נפש וכן כתב הגר"א בשם ספר התרומות [לעיל קיג].

ובדעת התוספות תמה רבי עקיבא איגר, מאין

העיזים, אינו נאמן להוציא מבעל העיזים ללא ראייה.

ומוכח, שאף אבוא דשמואל סבר כרבא, שהמוחזק בחפץ שיכול לומר עליו לקוח הוא בידי, אינו צריך להביא ראייה עד כדי דמיו. (280) ומדוע אביי חולק על כך.

ומתריצין: **התם**, בעיזי דאכלי חושלא, לאו מידי דעבדא לאושולי ולאוגורי הוא, אין דרך בני אדם להשאיל או להשכיר עיזים, ולכן יש למחזיק בהם זכות לומר, אם העיזים בידי, בהכרח שלקוחים הם בידי,

ואף אם לא טען כך, יש לו מיגו שהיה יכול לומר לקוח הוא בידי. ולכן נחשב כמוחזק במשכון, ויכול להוציא מבעל העיזים עד כדי דמיו.

אבל **הבא**, חובל סכינא דאשכבתא, מידי

דעביד לאושולי ולאוגורי הוא, דרך בני אדם להשאיל את סכיניהם, ולכן אי אפשר לומר "מיגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי", כיוון שיתכן שזה בידו רק בתורת שאלה.

וכן מצינו, דשלח רב הונא בר אבין: דברים העשויין (281) להשאיל ולהשכיר, ובא אחד והחזיק בהם, ואמר "לקוחין הן בידי", אינו נאמן, כי אי אפשר לטעון לקוח הוא בידי אלא בדבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר.

ומקשינן: וכי ורבא עצמו לית ליה האי סברא, לחלק בין דברים העשויים להשאיל ולהשכיר לאינם עשויים לכך?

והא היה מעשה, שבאו עדים והעידו שיש ביד היתומים חפצים הנמצאים ברשותם שלא כדין, ואמרו היתומים שאולים הם בידינו, וכשנגמור להשתמש נחזירם לבעליהם,

המיגו שהיא "לקוחים הם בידי" יש בכך משום העזה בפני הבעלים, וכיצד אמרינן שהוא יכול לטעון עד כדי דמיהן, ותירץ הש"ך בכללי מיגו [פו ו] שהכלל "מיגו דהעזה לא אמרינן" נאמר רק בזמן שהיה מלכתחילה סמיכות דעת של התובע על הנתבע כגון שהלווהו וכדומה, אבל באופן שהעיזים באו מאליהן יכול בעל החושלי להעזי פניו ואמרינן מיגו דהעזה לטובתו.

הר"ן הביא בשם הגאונים שהא דאמרינן יכול לטעון עד כדי דמיהן היינו בשבועה חמורה שאין לך מוציא ממון ללא שבועה, והר"ן עצמו פירש בדעתם שחייב שבועה מפני שהמיגו הוא מיגו דהעזה.

280. בשיעורי ר' שמואל [בבא מציעא ב,א] הקשה, דאף אם אביי מודה לכך שבמקום שיש לו מיגו המוחזק נאמן עד כדי דמיו, יתכן לומר

שבאופן שחבל סכין שהוא אוכל נפש אינו נהפך למוחזק למרות המיגו משום שעליו להחזיר את הסכין ללווה, ובפרט לדברי התוספות [קטו ב] שאילו ידע החובל שאסור לו לחבול אוכל נפש לא היה חובל, ונמצאת זכותו בטעות ואינו יכול לקנות את המשכון, עיין שם.

281. הרמב"ם [טוען ונטען ח ט] כתב דדווקא דברים העשויים להשאיל אינו נאמן לומר לקוחים הם בידי, אבל דברים שהם רק "ראויים" להשאיל ולא "עשויין" נאמן לומר עליהם לקוחין הם בידי, וכתב המגיד משנה שכן מוכח מלשון הגמרא דקתני דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, והראב"ד השיג דאין חילוק בין דברים ראויין לעשויין. ועיין משנת רבי אהרן הלכות שכנים בבאור מחלוקתם.

אי אפשר לומר לקוחין הם בידי. (282)
**אמר לך רבא: האי נמי סכין של קצבים,
 כיון דעלול הסכין למופגמא, קפדי אינשי
 ולא מושלי, וממילא נעשית הסכין כדבר
 שאינו עשוי להשאילו, ונאמן המחזיק לומר,
 אם הסכין בידי, בוודאי לקוח הוא בידי.**

**ורבא אפיק, הוציא זוגא דפרבלא, מספריים
 לגזיזת צמר, וספרא דאגדתא מאותם יתמי,
 משום שאם הביאו הבעלים עדים על כך
 שהמספריים והספרים היו שלהם, שוב אין
 היתומים יכולים לומר שאולים הם בידינו,
 לפי שבדברים העשויין להשאיל ולהשכיר,**

הדרן עלך פרק המקבל

אמרינן. וכתב הקצות החושן [פב יב] שרכינו תם
 מיאן בתירוצו של ה"ר דודי משום שהכלל מיגו
 להוציא לא אמרינן נאמר רק כשהתובע והנתבע
 באים בטענת ברי, אבל כשהתובע ברי והנתבע
 שמא ואינו יודע אם זה שקנה ממנו את הספרים
 גנבם מהתובע או לקחם נאמן התובע במיגו
 להוציא ממון, ועיין ש"ך [קלג יג].

282. משמע שספרים עשויין להשאיל, והקשו
 התוספות מהא דאיתא בב"ק [קיד ב]: המכיר
 כליו וספריו ביד אחר, אינו נאמן לומר שלי הם
 ונגנבו ממני, כי יתכן שהיו שלו ומכרן לאחר,
 ומדוע אינו נאמן במיגו שהיה אומר השאלתים
 לו, והרי ספרים עשויין להשאיל. ותירצו: א.
 בשם ר"ת - מדובר באדם שאין דרכו להשאיל.
 ב. בשם מורי ה"ר דודי - מיגו להוציא לא

פרק הבית והעליה

פתיחה, לפי הקדמת המאירי:

פרק זה דן ביחס שבין שני שכנים, הגרים בבנין אחד, בשתי קומות, זה מעל זה, כאשר הדייר המתגורר למטה נקרא בלשון חכמים "בעל הבית", והדייר הגר למעלה נקרא "בעל העליה", והדיון הוא בזכויות ובחובות שיש להם זה על זה.

כל זאת כהקדמה לפרק הראשון במסכת בבא בתרא, הסמוך לו, לאחריו, הדן בהלכות שכנים.

ונשנה פרק זה במסכת בבא מציעא, כיון שנתגלגל בו מענין שכר שכיר.

רוב הפרק נסוב על חמשה ענינים.

הראשון: מחלוקות הבאות מצד בית ועליה שנפלו, שניהם או אחד מהם, וכיוצא בזה.

השני: מחלוקות הבאות מצד שנפל דבר מה מתחמו של אדם לרשות הרבים, או לרשות שכנו, והמפולת מזיקה, על איזה צד חייב בהזיקו, ועל איזה צד פטור.

השלישי: דין פרעון שכר שכיר. האם יכול לפרעו המעביד במה שירצה, או דוקא בדמים, כמו שהתנה.

הרביעי: על איזה צד מותר להשתמש ברשות הרבים אף על פי שמגיע היזק משמישו לבני רשות הרבים.

החמישי: רשות המסופקת לשנים, אם של זה או של זה, וצמחו בה צמחים, מי מהם זוכה באותם הצמחים.

מתניתין:

הבית, והעליה שעל גבי הבית, שהיו של קטז-ב **שנים**, כגון אחים שחלקו ביניהם את ירושת בית אביהם, והיה הבית של אחד, והעליה של השני.

שנפלו, ונהרסו, ואין אנו יודעים לפי צורת הנפילה, אלו אבנים שייכות לבעל הבית, ואלו לבעל העליה,

שניהם חולקין בשוה, בעצים ובאבנים ובעפר⁽¹⁾.

ובמקרה שיש להביא ראייה מצורת הנפילה מה שייך לבעל הבית ומה שייך לבעל העליה, **רואין אלו אבנים העשויות להשתבר**, ולפי זה יחלקו את האבנים.

כגון אם נשבר הבית מיסודו, ולכן נפל כל הבית תחתיו, יש לנו לדעת שהתחתונות נשברו, ולכן נפל הבית. ואילו אם נפל הכותל כמו מקל, שהיה עומד זקוף, ונפל — אזי ודאי שהעליונות נשברו, כיון שנפלו ממקום גבוה, ונחבטו בקרקע, והתחתונות נשאר שלימות, כיון שנפלו ממקום נמוך.

ואם היה אחד מהן מכיר את מקצת אבניו,

1. יש לבאר, האם בכל גווני חולקין בשוה? ומה הדין אילו היה הבית גדול מן העליה, או